

En pdf-artikel fra www.salmedatabasen.dk af cand.theol. Ingrid Ank

Er de nye salmer grundtvigske?

Publiceret i februar 2018

 **SALME
DATA
BASEN**

Er de nye salmer grundtvigske?

Ingrid Ank, cand.theol., leder af Grundtvig-Akademiet og redaktør af Dansk Kirketidende

Spørgsmålet i overskriften har jeg ikke selv formuleret. Artiklen er altså en bunden opgave, en opgave jeg er blevet bedt om at forsøge at svare på. Jeg siger det ikke for at lægge ansvaret fra mig, men jeg ville aldrig selv have stillet mig det spørgsmål. Det er det for svært til. Måske endda umuligt eller i hvert fald et spørgsmål, der kræver en længere afhandling. For kan man sige noget sammenfattende om de nye salmer? Og hvilke karakteristika gør en salme grundtvigsk? Var Grundtvig 'grundtvigsk'? osv.

Spørgsmålet i overskriften bliver altså ikke besvaret med denne artikel. Men i det følgende vil jeg dykke ned i tre spor og under tre tematiske overskrifter, som jeg kigger på både ud fra nogle eksempler fra Grundtvigs salmer og nogle eksempler fra nye salmer og kigger på hvorvidt der viser sig nogle forskelle og ligheder. Det er så langt, vi kommer.

De tre hovedoverskrifter er: 1) Forbindelsen mellem himmel og jord 2) Andre mennesker 3) Salmen som lovsang. 'Nye salmer' afgrænses til at være salmer skrevet efter år 2000. Igen: Det er indlysende, at heller ikke med den afgrænsning kan nye salmer sættes på en samlet formel, lige så lidt som Grundtvigs salmedigtning i sig selv kan det. På forhånd undskylder jeg derfor for, hvad der måtte være af grove generaliseringer og forenklinger og håber, artiklen alligevel kaster nogle perspektiver af sig.

Forbindelsen mellem himmel og jord

Hos Grundtvig

Hverken præsten eller kirken som fysisk bygning er af betydning i Grundtvigs salmedigtning

for kirken er dér, hvor menigheden samles – uanset hvor det er. Som det fx er udtrykt i salmen *Kirken den er et gammelt hus* (1836/1853, DDS nr. 323 og 329), hvor kirken står "om end tårnene falde", fordi den er bygget af "levende stene", dvs. den er ikke et sted eller en bygning, men består af de mennesker, der mødes i troen og i dåben. Og som ikke har brug for hverken konge eller præst: "Selv bygger Ånden kirke bedst, / trænger så lidt til drot som præst, / Ordet kun helliger huset." (vers 8, der nu er vers 2 i nr. 329, idet salmen er delt i to, men verset er dog kommet med ind i salmebogen igen efter at have været redigeret fra pga. den eksplicitte kritik af både konge- og kirke-magt).

Det er også fx udtrykt i salmen *Tør end nogen ihukomme* (1825/1853, DDS nr. 348). Samtidig udfolder salmen Grundtvigs opfattelse af forbindelsen mellem himmel og jord: Guds hus er 'himmelsk', dvs. uendeligt meget mere end hvad vi kan stykke sammen af sten og mørtel, men det himmelske er i berøring med det jordiske, jorden er ikke et fængsel, hvori vi kan længes efter himlen, for Guds ånd er indblæst i mennesket, og jorden, Gud har skabt, klinger af nattergalesang:

Huset med de høje sale
tømres kun af skaberhånd,
må fra Himmelen neddale
som til støvet Herrens Ånd;
vi af bløde bøgestammer,
under nattergalesang,
bygge kun et gæstekammer
til en himmelsk altergang.
(vers 6)

Interessant er i denne sammenhæng også salmen *Hyggelig, rolig* (1836, DDS nr. 411), der

er en nydigtning af den gammeltestamentlige salme 84. Sl 84 er en valfartssalme, salmens retning går mod templet i Jerusalem som målet for rejsen og for menneskets længsel: ”Hvor er din bolig vidunderlig, Hærskarers Herre! / Min sjæl fortæres af længsel efter Herrens forgårde, / mit hjerte og min krop råber / efter den levende Gud” (vers 2). Længslen beskrives godt nok set i bakspejlet, hvor rejsen tager sig velsignelsesrig ud, fordi salmens jeg allerede er ankommet til Guds hus. Ikke desto mindre beskriver salmen en rejse, en horisontal bevægelse med retningen mod templet i Jerusalem/Zion.

I Grundtvigs nydigtning er rejsen afblæst. Der er ikke nogen horisontal bevægelse i retningen af Guds sted. Rejsen går udelukkende opad – ikke henad – og har form af menneskets vækst, opadstigen og oplivning som modsvares og initieres af Guds bevægelse i retning af mennesket: Gud bygger en trappe i menneskets hjerte, der når til Himmerigs sal (vers 4). Hos Grundtvig er mennesket altså ikke på pilgrimsfærd, det element er pillet ud af den gammeltestamentlige salme. Mennesket er – overalt – i det jordiske forbundet med det himmelske:

Alt dog hernede
lykkelig hedde
skal, hvo dig tror:
I Himmerige
tør han indkige
frit på dit ord,
ja, i hans hjerte fra tårernes dal
trappe du bygger til Himmerigs sal

Lykkes og trives
styrkes, oplives
skal dine små,
vokse i kræfter,
stige derefter,
højeloft nå,
himle, hvor øjet, som græder ej mer,
gudernes Gud i sin herlighed ser!
(vers 4 og 5)

Kirken er altså hos Grundtvig ikke et fysisk sted, men er selve det at menigheden samles om at holde gudstjeneste, hvor end det er. Og Guds menighed befinder sig ikke i en verden af ondskab og fortræd, hvor den må længes efter og søge efter Guds nærvær. Den skabte verden er – overalt – forbundet med det himmelske.

I de nye salmer

Hvordan forholder dette sig i de nye salmer? Er forbindelsen mellem himmel og jord overalt til stede, eller må mennesket søge hen til særlige steder, hvor det kan have håb eller formodning om, at Guds nærvær er eller viser sig?

Det er der selvfølgelig ikke noget entydigt svar på. Men flere nye og nyere salmer beskriver kirken – dvs. selve bygningen, men selvfølgelig hermed også det, den repræsenterer – som et sted at ’søge hen’ og ’finde trøst’. I den populære (og heller ikke længere nye) salme, *Überørt af byens travlhed* (Lars Busk Sørensen 1990, DDS 331), beskrives kirken som ”et helle midt i larmen”. Kirken har her som fysisk sted karakter af ’andethed’, et sted, der adskiller sig fra verden udenom, og hvor man kan krybe i skjul, finde fred og lade op. Det samme finder man i fx Janne Marks salme *Et hus at komme til* fra 2009, som findes i *Kirkesangbogen*, nr. 881: ”Et hus, et helligt sted, / kirken vi stadig regner med, / når livet rammer os for hårdt / når alt blir sort ...” (vers 7). Og i Helle S. Søtrups *Jeg hører hjemme i dette hus* (2015, *Kirkesangbogen* nr. 817):

Jeg finder stilhed,
i verdens tummel,
jeg finder hvile,
jeg finder trøst.
Jeg lader stemmen
gå med i sangen,
der løfter livet
og livets lyst.
(vers 2)

En af de salmer, der direkte diskuterer, hvor Guds nærværet er, er Iben Krogsdals *Kirken den er et salmebrus* (*Kirkesangbogen* nr. 816), en nydigtning fra 2014 af Grundtvigs *Kirken den er et gammelt hus*. På den ene side gentages ordet ”her” og ”herind” som en konkret stedsangivelse (vers 2, der begynder med linjen: ”Himlenes Gud er lige her”). ”Her” er det sted, hvor mennesker sidder ”hånd ved hånd” (vers 1), og hvor der er ”kirkerø” (vers 2). På den anden side slutter salmen med, at ”Kirken er åben døgnet rundt” (hvad kirken som bygning jo typisk ikke er), og fortsættelsen lyder: ”Kirken er åben døgnet rundt, / den er os selv på ét sekund / byernes menneskevinge.” (vers 5). Kirken er åben døgnet rundt, fordi det er os selv, der er kirken, og fordi det er Gud, der sætter den i gang. Det tager kun ét sekund at lave kirke, for det er Gud, der ”lader klokkerne klinge” (dvs. kalder mennesker sammen) og ”salmerne svinge” (dvs. bringer ånd i form af salmesang ind i mødet mellem mennesker), det kræver hverken mursten eller præster eller særlige helligsteder.

Et andet eksempel på en salme, der diskuterer spørgsmålet om guds nærværet og om forbindelsen mellem himmel og jord er Lisbeth Smedegaard Andersens *Bagest i haven* (2011, *100 salmer* nr. 891), der begynder med, at salmens jeg befinder sig i sin ’private hule’: ”Bagest i haven der sidder jeg tit / kikker på blomster og blade / tænker på livet og det der blev mit / det jeg engang skal forlade” (vers 1). På dette særlige sted kan salmens jeg så spørge efter Guds sted: ”søger dig, Herre, men himlen er stum / havet ved intet at sige / måne og stjerner er tavse derom – / hvor er dit sted og dit rige?” (vers 2). Men det får salmens jeg ikke i første omgang noget svar på – himlen er stum – og i de følgende vers retter jeg ’et sine tanker mod både ”angst”, ”sorg” og ”mørke” for til sidst i vers 6 at slutte med: ”fuglene kvidrer i hassel og pil / her er det sted du vil være / lyse din fred her hvor livet blir til / midt i det kendte og nære.” (vers 6).

Guds sted ender altså med at være lige der, bagest i haven.

Er det så det samme, kunne man spørge, som Grundtvig når frem til, nemlig at Gud er forbundet med det jordiske og med mennesket, hvor end det er? Eller har bænken bagest i haven snarere samme funktion, som kirken har det hos Janne Mark og Helle Søtrup: Et særligt sted, vi kan søge hen, krybe i skjul og finde helle? Et mål for den moderne søgendes pilgrimsfærd.

Også andre salmedigtere har deres særlige ’steder’. Hos Sten Kaalø er det bogen, der springer ud og forsøger at minde os om Guds under og Guds nærvær: ”Midt i min travle søgen, / midt i min jagt på guld, / jeg glemmer helt at bogen / jo står og springer ud. / Og tænk, jeg er i live, / til jeg en dag er død./ Hos Gud, der vil jeg blive, / i skaberåndens glød” (*Se ud og se Guds under* 2011, *100 salmer* nr. 865). Det søgende menneske søger altså pga. sit hastværk ’ved siden af målet’ og bliver midt i sin søgen mindet om Guds under i et bøgetræ. Naturen udgør dermed en sprække i vores ellers travle hverdag, hvor vi ikke har blik for dens underfulde skønhed. Det jordiske hverdagsliv er ikke umiddelbart forbundet med det himmelske, vi må trækkes ud af hverdagslivets jagen efter guld for at kunne få øje på den egentlige sandhed, skønhed og ånd.

Der er selvfølgelig også salmer, vor forbindelsen mellem himmel og jord er mere ligefremt til stede og direkte synlig – eller rettere hørlig – som fx i Hans Anker Jørgensens *Gud ånder i kornet* fra 2012 (*100 salmer* nr. 867):

Gud ånder i kornet,
kornetten og hornet,
i orgel, harmonika, sax og obo,
i elskovens højder
i hyrdernes fløjter
i os, når vi synger de mindste til ro.
(vers 1)

Endelig skal nævnes to eksempler af Simon Grotrian, hvor salmerne udfolder en kosmologi, i hvilken erfaringen af transcendens giver sig direkte: ”Guds rige er en ammesø / der spejler himlens fugle /Guds rige er en englekø / om denne skøre kugle ” (*Guds nåde er en vintergæk* 2006, vers 2, *100 salmer* nr. 826). Hos Grotrian befinder kirken sig midt i denne verden, centreret om døbefonten. Kirken er i verden, og dette at være i verden går forud for det ’modspil til verden’ eller ’håb på trods’, som kirken hos Grotrian *også* er et udtryk for:

Og korset slår dig med sin duft
af troens liv og snusfornuft
en kirke stiger i det blå
med vårens blade ovenpå.

Det gule blomsterhjerter har
sin rod i vores døbekar
der stiger i sin kirkeskal
lad aldrig glæden gå på halv.
(*Et kors af påskeliljer* 2009, vers 2 og 3,
100 salmer nr. 830)

For at opsummere: En række nye salmer minder på en måde mere om de gammeltestamentlige valfartssalmer end om Grundtvigs salmer i den forstand, at forbindelsen mellem himmel og jord ikke er overalt til stede, men er en forbindelse, mennesket må opsøge, må søge efter på særlige steder (i kirken, men også andre steder). Der findes dog også nye salmer, hvor forbindelsen mellem himmel og jord lader sig mere direkte ’aflæse’, som i de nævnte eksempler af Grotrian, og der findes salmer, som tager spørgsmålet op til diskussion som hos Krogsdal eller hos Smedegaard Andersen, hvor ’himlen er stum’, men hvor Guds nærværet alligevel viser sig at være ’midt i det almindelige liv’.

Andre mennesker

Hos Grundtvig

Det er umuligt at høre Grundtvigs salmer, sådan som de har lydt i hans samtid. Men man må forestille sig det som et temmelig radikalt oprør, en teologisk revolution. Synd, bod og dom er nu ikke længere salmernes omdrejningspunkt, den signede dag er rent faktisk velsignelsesrig og ikke noget, det faldne, syndige menneske mest i virkeligheden må stå igennem og i øvrigt sige Gud tak for.

Grundtvigs teologiske revolution kan læses direkte af hans nydigtninger, som også *Den signede dag* er et eksempel på, idet forlægget er en førreformatorisk dagssalme videregivet i Hans Thomissøns version, hvor livet egentlig beskrives som alt andet end velsignelsesrigt. Oplagt at nævne er også *Jeg kender et land*, der ikke bare nydigter, men moddigter Kingos *Far, verden, farvel*, og som bliver et modsvar til Kingo-salmens skarpt opdeltede verden: en ussel, forfængelig og forgængelig verden her-nede, og en ren, ægte og himmelsk verden deroppe. Hos Grundtvig rækker himlen – som nævnt ovenfor – ned på jorden.

Værd at bemærke er også, at i Kingos salme er der en verden af mennesker, som ikke er med i Grundtvigs digt. Kingos salme er befolket af mennesker, der gør den onde verden til det, den er, gennem deres (og vores, de syngendes) forfængelighed, magtsyge, misundelse og falskhed. Hos Grundtvig er denne verden af slyngler ikke tilstede: Jeg’et er ikke en slyngel, og jeg’et er heller ikke omgivet af slyngler. Flokken af med- eller modmennesker, som befolker Kingos salme, er skrevet ud.

’Andre mennesker’ optræder først og fremmest i Grundtvigs salmer som dem, man synger sammen med. Relationen til ’andre mennesker’ eller ’det andet menneske’/næsten bliver ikke eksplicit behandlet. Det andet menneske er hverken forhindring eller fordring for den syngende.

Man kan måske sige, at Grundtvigs opgør med en synd-, bod- og domsteologi afføder et salmeunivers, hvor etik er fraværende. Hos Grundtvig er det en slags 'barnetro', den syngende menighed synger sig ind i, for salmerne udfolder et umiddelbart forhold mellem menneske og Gud. Adgangen til Guds nåde og Guds favn kræver ikke først en bodsgang af mennesket, det lader sig gøre at synge sig ind i Guds favn uden mellemregninger. Og dermed er der heller ikke et mellemmenneskeligt eller etisk lag, hverken på godt eller ondt, det direkte forhold mellem Gud og menneske besynges eller synges frem i og med salmen. Det skal tilføjes, at der med 'barnetro' ikke menes en naiv tro, der ikke kender til hverken død eller usandhed, men en insisterende barnetro. Det er – jo – ikke mor og far og bamse, vi siger godnat til i *Sov sødt barnlille*, men tvivlen og frygten og sorgen.

Hos Grundtvig er 'andre mennesker' og 'det mellemmenneskelige' den grundlæggende forudsætning for, at salmerne overhovedet kan synges, idet hele Grundtvigs salmeværk er baseret på menighedsbegrebet. Men 'andre mennesker' er ikke tematiseret i salmerne, de er hverken til glæde, gavn, besvær eller udgør en etisk fordring. Andre mennesker er dem, jeg synger sammen med.

I de nye salmer

Måske kan man hævde, at i salmerne efter Grundtvig blev barnetro (igen) til voksentro. Ikke i den forstand, at synd-, bod- og domsteologien eksplicit vendte tilbage (for nogle salmers vedkommende kan man måske hævde, at synd- og domsteologien er implicit), men i den forstand at 'andre mennesker' kom ind i salmerne som nogle, salmens jeg eller vi både kan og skal tage ansvar for: "Livets Gud har ingen hænder / derfor er det dig, han sender, / når din næste lider nød" synger man i Lars Busk Sørensens salme *Menneske, din egen magt* fra 1986 (der i salmebogens version blev ændret til "Livets Gud har dine hænder", DDS nr. 370, vers 2).

Hos Lisbet Smedegaard Andersen kan det fx formuleres sådan her: "Han lærte os barmhjertighed / og omsorg for de små / foragt var aldrig i hans blik / hvad end det hviled på" (*Nu kimer julens klokker* 2007, vers 2, *Kirkesangbogen* nr. 893). Og udover at etikken vender tilbage kan man mere generelt sige, at det relationelle og mellemmenneskelige i langt højere grad end hos Grundtvig er skrevet frem i salmerne.

Et eksempel på en ny salme, der ikke blot indeholder en etik, men også lægger op til en diskussion af etikens forhold til gudsforholdet er Iben Krogsdals: *Du skal elske din næste som dig selv* (2009, *100 salmer* nr. 889). Salmen siger på den ene side, at mennesket er sat med et ansvar over for det andet menneske, det ikke kan løbe fra ("Du skal åbne dine døre / og la folk gå ind med pløre" (vers 2)), og på den anden side at mennesket *også* må erfare det ansvar som et, det ikke lever fuldt op til, og at mennesket – på den tredje side (for den side findes nemlig her) – står i et barnetroforhold til Gud:

Og når dagen er omme i dig selv
og du ikke gjorde nok alligevel
ligger det du ikke gjorde
på de andres natteborde

Men om natten går livets far herved
og han lægger hånden på dig med sin fred
og hans øjne lyser milde:
Du har lov at være lille
(vers 5 og 6)

Et andet eksempel er Simon Grotrian, der både har 'de andre' med i Kingosk forstand, som dem der sammen med jeg'et trækker verden ned i falskhed, og har 'de andre' med som dem, vi er forbundet med og forpligtet på:

”...

og dér, hvor foden gled
blir kærligheden ved
så bær stafetten hen
imod en fremmed ven
lad hænderne passere.”

(*Guds nåde er en vintergæk* 2006, vers 4, 100 salmer nr. 826)

Et sidste eksempel er fra en ny salme, der også indeholder en implicit kritik og dermed en moderne synd- og domsteologi, nemlig Eyvind Skeies *Du, de forfulgte Gud* (2001, oversat af Mogens Jensen 2013, *Kirkesangbogen* nr. 882), hvor vers 3 lyder: ”Men ofte så vi bort fra mennesker som lider. / Vi gjorde hjertet koldt og blindt for dem som strider. / Hjælp os! Forfulgte Gud, at handle på dit bud, / varm vore hjerter op som del af Kristi krop!” Dette skal i øvrigt ikke opfattes som en kritik af salmen, for hvem siger, at vi her i Grundtvigs fødeland efterhånden ikke trænger til at få at vide, at vi ikke gør det godt nok over for hinanden?

Men til trods for ovenstående eksempler på etik eller etisk refleksion i de nye salmer, så er den person (eller de personer), der oftest ’har brug for hjælp’ i de nye salmer salmens ’jeg’ eller ’vi’ selv. Som fx Mirian Dues salme over lignelsen om den barmhjertige samaritaner, der slutter med:

”...

Jeg er den tilfældige
nødstedte på andres vej
helt afhængig af, at
du ser mig.”

(*Det var ved et tilfælde* 2016, vers 3, *Kirkesangbogen* nr. 878)

Eller man kunne pege på Dy Plambecks adventssalme, *Hold håbet op* (2015, *Kirkesangbogen* 885), hvor adventshåbet ikke peger hen på nogen uden for salmen, men er et håb for den eller de syngende (det første og sidste vers har et ’jeg’, mens midterste vers har et

’vi’), der altså så også er den, der har brug for håb: ”Hold håbet op, og hold det udstrakt foran mig. / Her er en fremtid, her er liv, han er på vej.” (vers 1).

For at opsummere: Nye salmer har i langt højere grad end hos Grundtvig ’andre mennesker’ med i salmerne. Der er både eksempler på salmer (især i nogle af de ikke helt så nye salmer), der direkte opfordrer til at tage ansvar for næsten eller viser, at det ansvar er en given del af den virkelighed, vi lever i, og der findes eksempler på salmer, der diskuterer spørgsmålet om etik. Samtidig er der en tendens til, at nye salmer gør salmens jeg eller vi om ikke til ’offeret’ så i hvert fald til den, der har trøst behov.

Man kan diskutere, om det jeg eller vi, der i de nye salmer har behov for trøst, kan sammenlignes med det jeg eller vi, der i Grundtvigs salmer står i et barnekårs-forhold til Gud. For også Grundtvig beder om trøst, men til forskel fra nye salmer så synger vi hos Grundtvig som om trøsten *er* givet eller *bliver* givet. I mange af de nye salmer udtrykkes en større usikkerhed på, om trøsten nu også kommer. Interessant er det i den sammenhæng at minde om, at fx Grundtvigs *Dejlig er den himmel blå* (DDS nr. 136) er skrevet i direkte forlængelse af stor fortvivlelse og erfaring af kaos. Så forskellen mellem de nye salmer og Grundtvigs er ikke, at Grundtvig ikke kendte til fortvivlelse, mens vi ’moderne’ mennesker må leve med den. Men hos Grundtvig er salmen ikke en bøn om trøst – trøsten er *i* salmen, salmen er trøsten.

Dette fører over til næste og sidste tema:

Salmen som lovsang

Hos Grundtvig

Grundtvig skaber selv den tradition, han samtidig påstår, vi altid har hvilet i. Han udfolder kirkens historie – kirkehistorien – som én lang sammenhængende historie, der begynder pinsedag, hvor Helligånden brænder på apostle-

nes læber, og som fortsætter videre fra læber til læber og videre ind i fremtiden. I den forstand rummer Grundtvigs traditionsbegreb og historiesyn også en specifik frelseshistorisk kronologi. Vi befinder os i tiden *efter* Kristi død og opstandelse, i tiden *efter* pinseunderet, i kirkens tid. Og vi synger salmer, fordi vi allerede er gået fra døden til livet. Derfor er salmer lovsang.

Grundtvigs salmer er forkyndelsesbegivenheder. Det 'syngende vi' både synger og 'bliver sunget'. Det er det, der udtrykkes i det fortærskede grundtvigske udsagn: Ordet skaber, hvad det nævner. I Grundtvigs lovsange synger vi ikke *om* Gudsriget, Gudsriget forkyndes os i salmen, idet vi synger den. Når vi fx stemmer i med *Giv mig, Gud, en salmetunge* (1836/1868, DDS nr. 4), så bliver vores tunge – idet vi synger – netop til mere end en tunge: en salmetunge. I *Tag det sorte kors fra graven* (1832/1846, DDS nr. 241) bevæger vi os gennem salmen fra vores egne kirkegårde og vore egne døde tilbage til Kristi lysende grav, derfra ned i dødsrigets skyggedal, hvor Adam gemmer sig, for at vende tilbage til gravhaven (nutidens og fortidens) og udbryde et: "Her er frelseren, Marie" (vers 4), henvendt til Maria Magdalene såvel som til os og vi slutter i et: "Nu en forårmorgen skøn / rinder op for os i løn, / og, som påskesalmen klinger, / vokser sjælens fuglevinger." (vers 5). Sjælens fuglevinger, menneskets tro, håb og kærlighed, vokser *i og med*, at påskesalmen klinger.

Men Grundtvig havde, som nævnt, selv sine troskampe, bl.a. udtrykt i en anden påskesalme: *Påskeblomst! hvad vil du her* (1817, skåret til som salme i 1837, DDS nr. 236). Salmen er et udsnit af et længere digt, og det har været diskuteret, om det overhovedet er en salme, eller det snarere er Grundtvigs private trosrefleksion. Ikke desto mindre har det vist sig, at mange andre godt kan synges med på Grundtvigs refleksion, og salmen svarer i virkeligheden til mange nye salmers

udgangspunkt: Kan jeg tro? Giver det mening?

I de nye salmer

'Kan jeg tro?' 'Giver det mening?' Her står – måske ikke overraskende – mange nye og nyere salmer. Den dybe traditionsbundne tro er det ikke muligt at hvile i. Man står på baggrund af et brud og bliver derved også mere bevidst om sig selv, fordi traditionen ikke bare strækker sig bagud, som noget man er del af og i forlængelse af. Selv når salmerne er 'vi'-salmer og ikke 'jeg'-salmer, er vi'et som oftest ikke – som hos Grundtvig – et 'vi' der går igennem tider – fortid, nutid og fremtid – men udelukkende det vi, der kan samles om at synges salmen nu.

Et eksempel på dette kunne være Mirian Due og Marianne Søgaard's salme fra 2015: *Jeg ved, at én og én er to* (*Kirkesangbogen*, nr. 979), der slutter i vers 4 med at spørge: "Mon jeg en dag kan slutte fred / med det, jeg tror, og det jeg ved, / og leve livet som jeg kan, / når det går over min forstand". Det syngende jeks trosspørgsmål bliver her spændt ud i den måske lidt banale konflikt mellem tro og viden, som ikke desto mindre er helt reel for mange mennesker i dag, fx for mange konfirmander.

Et andet eksempel er Jonas H. Petersens *Gud, når jeg ikke kan kalde dig Gud* fra 2016 (*Kirkesangbogen* nr. 844), hvor konflikten ikke er mellem tro og viden, men mellem tro og tomhed, og hvor salmen er formuleret som en bøn:

Gud, når jeg ikke kan kalde dig Gud,
når selv min sang bliver fyldt
af betydningsløshedens
tomhedstrang,
syng din sang i mig.
(vers 1)

Begge salmer spørger efter mening, mere end de selv kaster mening af sig – giver mening. Begge salmer er altså mere spørgende, reflek-

terende, end de synger troen og håbet frem i os som syngende. Som lovsang. Og snarere end som hos Grundtvig at forkynde gennem salmen, spørger salmerne efter troen, hvad den er, og hvorvidt den kan bære. Og svarer måske som hos Claus Præstholm: ”Min tro er som oftest en manglende evne / omtrent som at høre sig selv synge falsk” (*Min tro er en søgen* 2000, 100 salmer nr. 893, vers 4).

Denne beskrivelse af trosspørgsmålet i de nye salmer er selvfølgelig ikke dækkende. En ganske anden tilgang findes fx hos Simon Grotrian, der som nævnt ovenfor i sine salmer udfolder en kosmologi gennemsyret af transcendens, som vi ikke kommer baglæns snigende ind i, men begynder midt i:

Troen eksploderer som en have
sådan er den ny, Vorherres gave
alle dage sejler vi på Ordet
hjem i snøreliv til Himmelforet

Alle dage læser vi en stige
til det Evakommende Guds rige
vi vil lade mælkevejen tindre
troen eksploderer ikke mindre.
(*Troen eksploderer som en have* 2009,
Guds øje er en tordensol nr. 29, vers 1
og 2)

Er de nye salmer grundtvigske?

Ikke en konklusion, men et forsøg på noget, der ligner

I dag – i en dansk sammenhæng! – udgør hverken kirken eller præsterne en samfundsmæssig magtfaktor, sådan som de gjorde på Grundtvigs tid. Magtkampene foregår uden for kirken (hvad de selvfølgelig *også* gjorde på Grundtvigs tid). Kirken både som menighed, men især i virkeligheden som fysisk sted er blevet en slags afbræk fra magtkampene, et sted hvor ”selviskhed er næsten komisk” (*Uberørt af byens travlhed*, DDS 331, vers 4), fordi her gælder en anden dagsorden end

udenfor. Der er ikke – som på Grundtvigs tid – behov for at bryde med kirkens magt, for den har ikke nogen magt, og som sådan udgør den snarere et helle for de magtesløse. Kirken er blevet et sted, vi søger hen.

Det hænger også sammen med, at verden er blevet ’affortryllet’: Vi må søge efter de hellige og særlige steder, om det så er i baghaven, ved havet eller i kirkens ro. I forhold hertil udgør Grundtvig en overgangsfigur mellem to forskellige livs- og trostilgange. Han befinder sig i et skæringspunkt, hvor mennesket endnu ikke er blevet ’moderne’, med hvad der her følger med af fremmedgjorthed både over for det nære og konkrete: håndens arbejde, maden vi forarbejder og putter i munden (osv.) og over for det abstrakte: fremtiden, meningen, Gud. Og hvor mennesket samtidig er på vej væk fra at opfatte verden som faretruende, fjendtlig og slidsom. Hos Grundtvig – og under indflydelse fra romantikken – kan verden anskues som skøn.

Lige dér befinder Grundtvig sig, og lige dér skriver han sine salmer. Og lige dér vælger han – eller føler han sig tilskyndet til – at forkynde verdens guddommelige hjemlighed, ikke en man skal søge efter, men en man kan føle sig fundet i. Mennesket har hjemme i den skønne og rige verden, fordi verden er Guds verden.

Som det forhåbentlig har vist sig gennem de eksempler, der er trukket frem ovenfor, så har Grundtvig sat sig sine tydelige spor også i den nye salmedigtning, nogle gange meget direkte i sproget. Samtidig ville det selvfølgelig være absurd, hvis nye salmedigtere skrev salmer som Grundtvig. Ikke bare fordi hans salmer er mellem 150 og 200 år gamle, men også fordi Grundtvigs ’projekt’ – både i forhold til den folkelige sang og i salmedigtningen – gik ud på, at han digtede en tradition, der egentlig ikke fandtes før han fandt den. Eller som i hvert fald er tydeligt præget af Grundtvigs udlægning af den. Kun Grundtvig er i den forstand grundtvigsk, og skulle en salmedigter gøre noget tilsvarende i dag, så

skulle han eller hun udvikle et helt nyt salmesprog og samtidig få det til at fremstå som bærer af en lang tradition.

Det første gør især Simon Grotrian, altså udvikler et nyt salmesprog. Det sidste gør han ikke, selvfølgelig ikke, for selvom arven fra romantikken stadig sidder stærkt i os, er vi alligevel et ganske andet 'sted' end Grundtvig og må konstatere, at tradition ikke er, hvad det har været.

Litteratur

Den Danske Salmebog, Det kgl. Vajsenhus' Forlag 2003

Guds øje er en tordensol. Udvalgte Salmer (red. Louise Højlund og Jesper Gottlieb), Aros Forlag 2015

Kirkesangbogen, Bibelselskabets Forlag 2017

100 salmer, Forlaget Eksistensen 2016